

Χαιρετισμός του Προέδρου της ΕΚΔ, δρα Πέτρου Μ. Καρεκλά, στα εγκαίνια της έκθεσης ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΑ ΜΙΚΡΑΣΙΑΣ στην Παλιά Αρχιεπισκοπή, Τετάρτη 14 Δεκεμβρίου 2022, 7 μ.μ.

Με ιδιαίτερη συγκίνηση τελούμε απόψε τα εγκαίνια της έκθεσης «Μικρασίας ενθυμήματα», η οποία φωτίζει αφενός πτυχές της συμβολής των Κυπρίων στη μικρασιατική εκστρατεία του 1919, αναδεικνύει αφετέρου τη συνεισφορά των Μικρασιατών προσφύγων στη λαϊκή παράδοση του νησιού μας, μετά τον ξεριζωμό τους από τα χώματα της Ιωνίας. Θυμούμαστε όμως ταυτόχρονα την επί τρεις χιλιετίες αδιάλειπτη παρουσία τους στον Πόντο, τη Δυτική Μικρά Ασία, την ευρύτερη περιοχή της Καππαδοκίας και το ιστορικό κέντρο του ελληνισμού, την Κωνσταντινούπολη.

Το ελληνορθόδοξο στοιχείο που ήκμαζε στα εδάφη της παραπαίουσας Οθωμανικής Αυτοκρατορίας δεν είχε ισχυρή παρουσία μόνο στο εμπόριο, τη βιομαχανία, τη ναυτιλία, τη γεωργία, το χρηματοπιστωτικό σύστημα και τα ελεύθερα επαγγέλματα. Ξεχώριζε κυρίως για την έντονη και δυναμική πολιτιστική του δραστηριότητα, που άνθιζε μέσω των εκατοντάδων σχολείων, συλλόγων, εφημερίδων, θεάτρων, βιβλιοθηκών και κοινοφελών Ιδρυμάτων. Η ελληνική γλώσσα, ζωντανή και «περιλάλητη επί αιώνες», όπως έγραφε ο Σεφέρης, έτρεφε τη σκέψη και το πνεύμα των Μικρασιατών με τέτοια ζωηράδα, ώστε ξένοι ταξιδευτές να θαυμάζουν το φιλοπρόοδο και την ευγένεια της ψυχής τους, τον έμφυτο ζήλο τους για μόρφωση και προκοπή.

Έγραφε ο Γάλλος περιηγητής Henri Mathieu πως «θαυμάζει κανένας πώς κληρονομήσανε όλοι την ευστροφία του μυαλού που είχαν οι αρχαίοι. Κατά βάθος, ανέφερε, ο ελληνικός χαρακτήρας είναι ίδιος με τους αρχαίους, κι ο φιλόσοφος περιηγητής ξαναβρίσκει τη φυλή εκείνη των ηρώων κάτω από τη σκουριά της σκλαβιάς, όπως αναγνωρίζει τ' αρχαία μνημεία κάτω από τη σκουριά των αιώνων». Ενώ ο Γερμανός δοκιμιογράφος Karl Dieterich παρατηρούσε: «Το σκολειό κι η εκκλησιά είναι κτισμένα παντού το ένα κοντά στο άλλο. [...] Η σχέση ανάμεσα στην Εκκλησία και στο σκολειό είναι πολύ διαφορετική απ' ό,τι είναι στη δυτική Εκκλησία, γιατί η ελληνική Εκκλησία δεν εννοεί να κυριαρχεί απάνω στο σκολειό, αλλά να το υπηρετεί και να το κάνει να προκόβει». Για να μάθουμε επίσης από τον Κόντογλου

που μεταφράζει τον Deschamps (Γάλλο αρχαιολόγο), πως «σαν πήγε στη Σπάρτη της Πισιδίας κι επισκέφθηκε το σχολείο, είδε με απορία του πως πολλοί από τους μαθητές είχανε γένια, και μάλιστα κάποιοι απ' αυτούς ήτανε γέροι, πατεράδες και παππούδες, που θέλανε να μάθουνε ας ήτανε και μοναχά τ' αλφάβητο, μαζί με τα εγγόνια τους!». Εξάλλου, μεγάλοι Έλληνες ήταν διάσημοι απόφοιτοι της περίφημης Ευαγγελικής Σχολής της Σμύρνης, που διέθετε αστεροσκοπείο, βιβλιοθήκη με αξιοζήλευτο όγκο βιβλίων και αρχαιολογικό μουσείο με πλούσιες συλλογές ευρημάτων. Το δε Πανεπιστήμιο που ίδρυσε ως ένα μεγαλεπίβολο σχέδιο ο Βενιζέλος, επρόκειτο να ανοίξει τις πύλες του στη Σμύρνη τον Σεπτέμβρη του '22...

Ο εθνικός διχασμός που άφησε ανολοκλήρωτο το όραμα της «Μεγάλης Ιδέας» και η άνοδος του νεοτουρκικού κινήματος που προχώρησε σε «εθνοκάθαρση» στο πλαίσιο οικοδόμησης ενός τουρκικού εθνικού κράτους, έμελλε να επιφέρουν οριστικό τέλος στον ακμάζοντα μικρασιατικό ελληνισμό το 1922. Με τη συνθήκη της Λωζάνης και την ανταλλαγή πληθυσμών, το συρρικνωμένο ελληνικό κράτος μεταβλήθηκε εκ των πραγμάτων στην πατρίδα του 1,8 εκατομμυρίου προσφύγων που συνέρρευσαν από τη Βόρειο Ήπειρο, την Ανατολική Θράκη και τη Μικρασία. Η προσφορά των προσφυγικών πληθυσμών έγινε συν τω χρόνω ορατή στην οικονομική επέκταση της Ελλάδας, αλλά και στη διεύρυνση των πολιτιστικών οριζόντων του ελληνισμού. Οι Έλληνες Μικρασιάτες έφεραν μαζί τους γεύσεις από τη μικρασιατική και πολιτική κουζίνα, ήχους από τη λαϊκή μουσική και το ρεμπέτικο τραγούδι, στοιχεία της παράδοσής τους που παρέμειναν αναλλοίωτα μέσα στον χρόνο. Χάρισαν όμως στη γραμματεία μας και την τεράστια γενιά του '30, που απέδωσε με μια καινούργια ωρίμανση τη βαριά σκιά της καταστροφής.

«Γραμμένο με αίμα» χαρακτήρισε το εμβληματικό «Νούμερο 31328» ο Ηλίας Βενέζης, σημαντικός εκπρόσωπος αυτής της γενιάς, προλογίζοντας τη δεύτερη έκδοση της συγκλονιστικής του μαρτυρίας για την έξοδο του μικρασιατικού ελληνισμού και την καταδίκη χιλιάδων Ελλήνων στα ζοφερά «εργατικά τάγματα» στα βάθη της Ανατολής. Δυστυχώς, γραμμένη με αίμα έμελλε να είναι μισό αιώνα αργότερα και η κυπριακή τραγωδία, που μαζί με τον θάνατο έφερε τον ξεριζωμό

πέραν των 160 χιλιάδων Ελλήνων Κυπρίων από τις προγονικές τους εστίες. Έγραφε ο Γιάννης Καψής στη *Μικρασιατική Ηχώ* τον Δεκέμβριο του 1974, μερικούς μήνες μετά την εισβολή στην Κύπρο: «Μια τραγωδία που ίσως να είχαμε προλάβει αν η μικρασιατική συμφορά είχε δώσει τα σωστά συμπεράσματα. Μα ήταν βαθύς ο πόνος, μεγάλη η οργή για να σταθεί ο προδομένος λαός σε σκέψεις ψύχραιμες».

Η Κωνσταντινούπολη, η Θράκη, η Μικρασία και η Κύπρος υπήρξαν πράγματι το διακύβευμα που χάθηκε για τον ελληνισμό από ημέτερα πάθη και αλλότρια συμφέροντα. Πέρα ως πέρα αληθινή παραμένει ωστόσο η ρήση του μεγάλου μας ποιητή Βασίλη Μιχαηλίδη, που αποτυπώνει το βάθος και το ύψος του κατατρεγμένου ελληνισμού στο πέρασμα των αιώνων: «Η Ρωμιοσύνη εν να χαθεί, όντας ο κόσμος λείψει»!

Συγχαίρω εκ μέρους της Επιτροπής Κατεχόμενων Δήμων την Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών και το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης που για μια ακόμα φορά τιμούν τη μνήμη του μικρασιατικού ελληνισμού με μια έκθεση που φιλοξενεί έγγραφα, εκδόσεις, θρησκευτικά κειμήλια, αντικείμενα καθημερινής χρήσης και άλλους θησαυρούς που πρόθυμα παραχώρησαν απόγονοι των Μικρασιατών προσφύγων στην Κύπρο. Χαιρόμαστε ιδιαίτερα για τη στενή και εποικοδομητική, για μια ακόμα φορά, συνεργασία μας.

Εύχομαι το τραύμα αυτό της συλλογικής μας συνείδησης να μετουσιωθεί κάποτε σ' ένα καινούργιο όραμα που θα ενισχύσει την εθνική μας ταυτότητα και το αγωνιστικό μας φρόνημα, ώστε να μην αποτελέσει η κατεχόμενη Κύπρος την κατακλείδα του δράματος των χαμένων πατρίδων. Πρέπει με ομοψυχία, σύνεση αλλά και ατσάλινη θέληση ν' αποτρέψουμε την οριστική διχοτόμηση του τόπου μας!